

Jde univerzita správným směrem? Aneb kritický pohled na konferenci Univerzita a/versus totalita

18. listopadu 2014 proběhla na půdě pražského Karolina konference *Univerzita a/versus totalita*, jejímž hlavním tématem byl 17. listopad, a to v obou klíčových konotacích let 1939 a 1989. Kromě jejich interpretace slibovala konference především problematizování odkazu tehdejších událostí v souvislosti se současným děním. Jednotliví přednášející pocházeli výhradně z řad tradičních historiků soudobých dějin. V příspěvcích převládala faktografie, podnětná badatelská východiska nabídli jen někteří. Namísto rozvedení současných problémů akademické sféry i občanské společnosti jsem se setkal s čím dál silnějšími tendencemi k přitakávání součnému politickému systému.

Dopolední program konference, který byl zaměřen na události listopadu 1939, otevřel rektor Tomáš Zima. Ten zároveň odsoudil nevhodné chování při demonstraci předchozího dne na Albertově, kde létala vajíčka na prezidenta Zemana. Tento blok, v němž se svými příspěvky vystoupili Robert Kvaček, Jan Gebhart, Jan Kuklík a Petr Koura, byl však příliš obtěžkán faktografií, v podstatě jen poslední jmenovaný nabídl odlišný přístup k problematice. Petr Koura se zabýval „swingovým požitkářstvím“ protektorátní mládeže a jejím vztahem k odbojové činnosti. Jan Kuklík přišel s tvrzením o „ukradeném svátku“, čímž narážel na zneužití výročí ze strany komunistického režimu. Jak ovšem upozornila mimo jiné výstava *Listopady*, jež v té době probíhala v Křížové chodbě Karolina, ke zneužívání studentských spolků pořádajících oslavy výročí docházelo na obou stranách tzv. Železné opony. Kuklíkův dovětek tak vyzněl spíše jako „povinná úlitba“ totalitaristickému výkladu historie.

Odpolední část konference věnovanou 17. listopadu 1989 otevřel svým příspěvkem jediný „nehistorik“ Petr Pithart, předseda české vlády v letech 1990–92, který se snažil ospravedlnit správnost svého pojetí ekonomické transformace, kdy usiloval o mírnější a pomalejší přechod, nikoli o zbrklé privatizace bez ohledu na důsledky. Přestože byl jeho výklad dosti politický, relativně málo se zabýval současnými problémy.

Dalšími přednášející byli Jiří Suk, Miroslav Vaněk a Martin Kovář, zejména první dva jmenovaní svými

příspěvky navodili důležité badatelské otázky. Jiří Suk připomněl důležitost nenaplněných idejí roku 1968 pro sametovou revoluci a následnou transformaci. Podle dobových průzkumů na téma dalšího směřování společnosti chtělo krátce po listopadu 1989 kapitalismus jen 3 % občanů. Zastavený proces liberalizace v roce 1968 se měl projevit v konečném příklonu občanů k němu, v ideové rovině pak ke spojování morálky se soukromým vlastnictvím. „Kapitalistickou idylku“ mělo narušit až tunelování a korupční skandály posledních let. Tyto nejviditelnější nešvary současného systému ve svém příspěvku zmínil i Miroslav Vaněk, který na konferenci prezentoval koncept tzv. rozdělené společnosti na „my a oni“. Ten se týkal jak doby normalizace, tak i transformace. Skupinu „oni“ představovala před listopadem '89 především stranická nomenklatura. V současné době se jí blíží nové ekonomické elity ovládající společnost pomocí korupce a nekalých praktik. Problém složité identifikace „nás“ se dle Vaňka odráží i v relativní slabosti dnešní občanské společnosti.

Neodpustím si však k výše řečenému jisté námítky. Co se týče Sukových interpretací, nemohl inklinaci ke kapitalismu spíše způsobit tzv. socialistický konzum z osmdesátých let, kdy „mléčňák“ na Václavském náměstí plynule přešel v McDonald? Neznamenaly ideály Pražského jara spíše pole pro intelektuály, než pro širokou veřejnost? Podobně i Vaňkův koncept může snadno působit jako umělý konstrukt. Rozdělená společnost na „oni“ mající moc a „my“, kteří moc nemáme, se dá aplikovat na bezpočet společenských systémů včetně například československé První republiky. Nemusí tedy mnoho prozradit o ekonomické a společenské transformaci po roce 1989. Navíc kam bychom zařadili třeba socialistické zelináře nebo současné manažery finančního poradenství?

Místo rozvinutí těchto badatelských podnětů však závěrečný řečník Martin Kovář nabídl spíše přitakání současnému systému. Studenti si jak v roce 1939, tak v listopadu 1989 mnohé vytrpěli, společenská změna, ke které došlo, to však údajně změnila. Přes současné problémy jsme se dle jeho názoru vydali správným směrem za svobodou a demokracií. Tento názor, zdá se, rezonoval i mezi většinou diskutujících.

I když máme co zlepšovat, konference nás měla ujistit v tom, že jdeme po správné cestě. Dle mého soudu je nutné připomenout, že i v současné době dochází k brutálnímu bití studentů a vysokoškolských pedagogů ze strany policie, důkazem budiž dění okolo vyklizeného autonomního centra Klinika na pražském Žižkově. Ani jeden z řečníků nepřipomněl například zbití demonstrantů při blokadě Velké Pardubické z 11. října 1992, tedy už v době „demokratického“ systému. Tato událost pro mnohé aktivisty vítající změnu poměrů znamenala první „studenou sprchu“. Podobně se „zapomnělo“ na Týden neklidu a obranu akademických svobod.

Jde tedy univerzita správným směrem? Badatelé tradičního historického směru se shodují v tom, že ano. Na konferenci nezazněly žádné kritické hlasy na adresu současného systému, stranou zůstala i jakákoliv „problematická“ pojetí výzkumu dějin tzv. normalizace a transformace, například práce Michala

Pullmanna. Celkově si myslím, že tato událost zřetelně ukázala mnohé nešvary současného směřování historické vědy. Na jedné straně zazněla poměrně „odpolitizovaná“ faktografie, zároveň však výrazně přitakání současnému systému. Na alternativy a bolavé body, zdá se, nezbylo místo.

Kde dnes tedy leží hranice nezávislosti univerzity? Musí univerzita ještě něčemu čelit? Do jaké pozice se dnes dostává univerzitní student, často „hřítý“ na trhu práce? Podobné otázky zůstaly nevyřčené. Vodítkem pro účastníky konference však mohly být reklamy na Českou spořitelnu a Komerční banku, umístěné v pozadí řečníků.

Jiří Almer

*autor je členem Centra pro
studium populární kultury (CSPK)*

foto archiv autora